

„Díky Vám ho škola baví“: Případové studie dobré praxe z oblasti práce asistentek pedagoga se sociálně znevýhodněnými žáky a jejich rodinami, díl 1.

Zbyněk Němec, Barbora Šebová a kol.

Nová škola, o.p.s.

Srpen, 2021

Projekt: **Rozvoj komunikace a spolupráce mezi rodiči romských sociálně znevýhodněných žáků a školou**

Akční výzkum/ případové studie

Autorský kolektiv: Julie Dostálová (asistentka), Eva Džobáková (asistentka), Michaela Groulíková (asistentka), Renata Gorolová (asistentka), Renata Hladíková (asistentka), Zbyněk Němec (metodik projektu), Marcela Poláčková (asistentka), Barbora Šebová (koordinátorka projektu), Jan Zajíc (manažer projektu)

O projektu

Projekt „Rozvoj komunikace a spolupráce mezi rodiči romských sociálně znevýhodněných žáků a školou“ je realizován v období od října 2020 do března 2023 a hrazen z programu Active Citizens Fund (financovaného z Fondů EHP a Norska; číslo projektu 0016/2019/ACF/2). Realizátorem projektu je Nová škola o.p.s. Základem projektu je rozšíření činnosti asistentek pedagoga nad rámec jejich působení ve škole – v projektu je financována a metodicky podporována činnost asistentek pedagoga, které v odpoledních hodinách docházejí do rodin sociálně znevýhodněných romských žáků, doučují tyto žáky v jejich domácím prostředí, zajišťují komunikaci mezi školou a rodinami, podporují vzájemnou důvěru mezi učiteli a rodiči žáků. Zapojené asistentky pedagoga takto působí ve čtyřech lokalitách (Ústecký, Královéhradecký, Středočeský kraj a Praha) a poskytují podporu žákům ze škol, které jsou ohrožené segregací a/nebo spádové pro sociálně vyloučené lokality. Součástí projektu je i mapování příkladů dobré praxe z práce asistentek pedagoga a tvorba případových studií, které mají za cíl poukázat na důležitost asistentké podpory a osvědčené strategie v komunikaci asistentek pedagogů a rodin sociálně znevýhodněných žáků.

Metodologie: Způsob sběru dat a tvorby případových studií

Data zobrazená v případových studiích byla sbírána v období od října 2020 do června 2021 za využití dvou základních strategií: 1. Prostřednictvím konzultací s asistentkami pedagoga – v daném období se jednalo o tři skupinové konzultace (jedna osobní a dvě online), podle potřeby průběžně doplňované individuálními konzultacemi. 2. Prostřednictvím vlastních písemných reflexí asistentek pedagoga – každá ze zapojených asistentek vytvořila jednu písemnou reflexi vlastní práce s jedním vybraným žákem a jeho rodinou; text písemné reflexe byl pak ještě se všemi asistentkami individuálně konzultován za účelem doplnění dat. Vlastní případové studie jsou založeny na obsahové analýze poznámek z konzultací a písemných reflexí asistentek.

Obsah

Úvod	2
<i>„Když nastoupila, neuměla česky vůbec“</i> : Podpora žákyně z přípravné třídy s romštinou jako mateřským jazykem.....	3
<i>„Udržet pozornost a v klidu sedět byl pro něj nadlidský výkon“</i> : Podpora žáka první třídy s nízkou úrovní školní připravenosti	4
<i>„Maminka jí neposílala do školy“</i> : Řešení absencí a komunikace s rodiči žákyně v přípravné třídě.....	5
<i>„Oni se přistěhovali z Brna a vůbec to tady neznali“</i> : Podpora žákyně prvního stupně, navázání komunikace s rodinou a propojení s dalšími službami.....	6
<i>„Díky Vám ho škola baví“</i> : Podpora žáka při vypracování domácích úkolů.....	7
<i>„Tatínkovi jsem vysvětlila, jak má s děvčaty plnit zadané školní úkoly“</i> : Pedagogicko-sociální podpora dětí z rodin otce-samoživitele	8

Úvod

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, následujících šest případových studií je prvním formálním výstupem projektu, ve kterém obecně prospěšná společnost Nová škola podporuje asistentky pedagoga ve čtyřech vybraných základních školách v jejich docházce do rodin sociálně znevýhodněných romských žáků, v doučování těchto žáků v rodinách, a především v navazování pozitivní a funkční komunikace mezi rodiči těchto žáků a institucemi škol. Případové studie jsme se snažili formulovat jako stručné, čtenářsky přátelské, ale zároveň s důrazem na to nejdůležitější – inspirativní příklady dobré praxe z práce asistentek.

Cílem případových studií není jen reflektovat dílčí úspěchy z projektu, ale také představit práci asistentek jako velmi významnou součást vzdělávání sociálně znevýhodněných romských žáků. Nejen z následujících kazuistik, ale i z mnoha dalších zkušeností z praxe, je totiž zřejmé, že je to právě práce asistentek (a asistentů) pedagoga, která má potenciál změnit – velmi výrazně a k lepšímu – jak úspěšnost sociálně znevýhodněných žáků ve vzdělávání, tak i celkové vztahy a úroveň komunikace mezi rodiči těchto žáků a pedagogy škol.

Poznámka autorů: S ohledem na zachování anonymity žáků a jejich rodin byla v následujících případových studiích změněna jak jména dětí, tak i jména asistentek pedagoga.

„Když nastoupila, neuměla česky vůbec“: Podpora žákyně z přípravné třídy s romštinou jako mateřským jazykem

Asistentka Zuzana pracuje se sociálně znevýhodněnými romskými dětmi už více než osm let, první rok jen jako dobrovolnice v místní neziskové organizaci, dalších sedm let pak jako asistentka ve škole. S šestiletou Leontýnkou se seznámila loni, po jejím nástupu do přípravné třídy v základní škole, ve které Zuzana pracuje jako asistentka pedagoga.

Leontýnka je romská dívka, která žije s rodiči a pěti sourozenci v místní sociálně vyloučené lokalitě. Do České republiky se rodina přistěhovala před třemi lety ze Slovenska. Při nástupu do přípravné třídy působila Leontýnka jako plachá a zamlklá, stranila se ostatních dětí. Hlavní problém byl u ní v jazykové bariéře – jak popisuje asistentka Zuzana:

„Leontýnka ze začátku nevěděla nic, když nastoupila, neuměla česky vůbec, i její maminka říkala, že nemluví česky, že doma mluví jen romsky. S paní učitelkou jsme si s ní nevěděly rady...“

Situace byla o to komplikovanější, že Leontýnka neměla možnost naučit se alespoň základům češtiny tak, jak se učí jiné předškolní děti z cizojazyčných rodin – z televizních pohádek. Podle Zuzany rodina Leontýnky po příchodu do ČR neměla doslova vůbec nic, dlouho žili bez televize, a když se jim konečně podařilo televizi pořídit, museli ji po čase kvůli finančním problémům předat do zastavárny.

Primární oblastí podpory byl tedy jazyk. Po dohodě s paní učitelkou se Zuzana ve škole u Leontýnky soustředila hlavně na navázání komunikace a rozvoj znalosti českého jazyka. Zejména v prvních dnech a týdnech byla, podle vyprávění Zuzany, velkou výhodou také její znalost romského jazyka, díky které Leontýnka nejen že porozuměla instrukcím, ale získala ve škole i větší pocit bezpečí a přijetí:

„... já jsem s ní zkusila mluvit romsky a ona byla překvapená, že s ní někdo mluví romsky a že jí někdo rozumí. Nejdřív jsem mluvila jen já a ona jen kývala, jestli ano nebo ne, a pak za týden, za čtrnáct dní už začala sama mluvit, ale jen romsky. A tak to, co ona mi řekla, tak já jsem jí to řekla česky, a ona si to pak postupem času zapamatovávala, pak jsme to míchaly, romštinu a češtinu dohromady, a teďka po většinu času už mluví jenom česky...“

Postupem času získala Leontýnka k Zuzaně velkou důvěru, povídala si s ní i o tom, co dělali doma, jak si se sestrami doma hrají, co měli k obědu atd.. Po zhruba třech měsících Leontýnka začala mluvit česky a romštinu od té doby používá jen zřídka, a to jen když neví, jak říct danou věc v češtině. Zapojila se také do kolektivu třídy, hraje si dětmi a rozumí si i s paní učitelkou.

Kromě pomoci při odstraňování jazykové bariéry potřebuje ale Leontýnka i další zvýšenou podporu ve vzdělávání, rodiče jí totiž s předškolní přípravou doma pomoci moc nemohou. Složitou situaci v rodině popsala i asistentka Zuzana:

„Ta maminka, je hrozně mladá, jí je dvacet pět let, a má už šest dětí, tak ta má jenom základku, a ten tatínek je o dva roky starší a má taky jenom základní vzdělání, taky chodí do zaměstnání, pracuje tady v jedné továrně na dvanáctihodinové směny. A ty rodiče fakt se jako starají, snaží se...“

Díky projektu Nové školy o.p.s. asistentka Zuzana začala mimo vyučování chodit pomáhat s přípravou Leontýnky i do rodiny. V domácím prostředí Zuzana pomáhá i se dvěma staršími sestrami Leontýnky, které navštěvují první třídu v téže škole. I zde s děvčaty procvičují hlavně čtení a český jazyk:

„My si vždycky sedneme na práci v kuchyni, a ta maminka s ostatníma dětma buď jde vedle do pokojíčku, nebo ven na dvorek. Ty tři holčičky jsou pak se mnou v kuchyni, ty dvě starší dělají úkoly a s Leontýnkou si čteme, nosím si svoje obrázkové knížky, aby se naučila, jaký obrázek co znamená...“

Do rodiny, pomáhat s výukou dívek, chodila Zuzana i v době distanční výuky (v důsledku lockdownu ve školním roce 2020/2021) a chodí tam i v době, kdy jsou dívky nemocné – díky tomu dívky nezameškávají školní látku a nezůstávají pozadu za svými spolužáky. Podpora asistentky Zuzany je tak v rodině, která sama svým dětem se vzděláváním pomoci nemůže, zcela nezbytným nástrojem pro to, aby dívky mohly dosáhnout skutečně kvalitního a úplného základního vzdělání.

„Udržet pozornost a v klidu sedět byl pro něj nadlidský výkon“: Podpora žáka první třídy s nízkou úrovní školní připravenosti

Patrik, žák ze sociálně znevýhodněné romské rodiny, v září 2021 nastoupil do první třídy místní základní školy, kde se hned první den setkal s Natálií – asistentkou pedagoga, která už několik let pracuje s místní komunitou Romů a zná velmi dobře prostředí jejich rodin. Už první dny Patrika ve škole se ukázaly jako velmi složité, zejména proto, že nebyl na vstup do školy dobře připravený. Jak popisuje i asistentka Natálie:

„Nastoupil jako hravý kluk, který by byl ve školce klidně další rok. Poslouchat a naučit se řád a školní pravidla s režimem, nebo i jen udržet pozornost a v klidu sedět, to byl pro něj nadlidský úkol.“

Před nástupem Patrika do první třídy byla ve hře i možnost odkladu školní docházky, rodiče Patrika si ale odklad nepřáli, báli se toho, že by Patrik vypadl z kolektivu dětí, které už znal z mateřské školy.

Ve škole Patrik zjevně potřeboval individuální přístup, který by mu ale v početné třídě jen těžko mohla zajistit paní učitelka bez další pomoci – a tady se právě osvědčila spolupráce s asistentkou Natálií, se kterou se společně domluvily, že se u Patrika budou v průběhu vyučování střídat a věnovat mu tak zvýšenou pozornost a podporu.

K celkovému nastavení pozitivního přístupu a k navázání komunikace s rodinou pomohlo také to, že asistentka Natálie vysvětlila paní učitelce komplikovanou situaci Patrikovy rodiny:

„Vysvětlila jsem paní učitelce, že situace v rodině je složitá. Páťa sice pochází ze slušné rodiny, ale má čtyři sourozence, jedna sestra už propadla, jeden ze starších sourozenců má těžké zdravotní postižení, rodina na něj bere i příspěvek na péči, přitom Páťa by potřeboval pomoc možná hodinu denně, ale maminka při péči o ostatní ten čas nemá. A tatínek taky ne, ten má dvě práce, aby uživil početnou rodinu.“

I díky asistentčinu vysvětlení rodinné situace zvolila učitelka pro komunikaci s rodiči Patrika velmi empatický přístup, díky kterému se povedlo rodiče do spolupráce se školou alespoň v rámci jejich možností zapojit.

Zároveň bylo potřeba, s ohledem na malé možnosti podpory školního vzdělávání Patrika v rodině, nastavit systém doučování – toto doučování zajišťovala díky projektu Nové školy o.p.s. asistentka Natálie přímo v domácím prostředí. Velmi dobře se asistentka vypořádala i s limitujícími podmínkami domácího prostředí, ve kterém bylo obtížné zajistit klid na výuku:

“Oni bydlí ve dva plus jedna a je jich tam šest, tak to někdy bylo složité. Hlavně mladší brácha Páti, je ještě předškolák, když nás viděl, chtěl jít také za námi a povídat si. Tak jsem pak na doučování nosila i

nějaké omalovánky pro toho mladšího bráchu, abych ho měla čím zabavit a mohli jsme s Pátou pracovat.“

V průběhu školního roku učitelka první třídy s asistentkou Natálií diskutovala i možnost doporučit Patrikovi vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, nakonec se ale společně rozhodly doporučení vyšetření odložit až na druhou třídu – až bude více patrné, jaký efekt bude u Patrika mít intenzivní podpora asistentky zajišťovaná ve škole i v domácím prostředí.

Uplynulý školní rok u Patrika asistentka Natálie shrnuje konstatováním, že *„už krásně čte celé věty a počítá do deseti. Což bylo cílem mým, rodičů a paní učitelky, takto zakončit jeho školní rok.“*

„Maminka jí neposílala do školy“: Řešení absencí a komunikace s rodiči žákyně v přípravné třídě

Už čtvrtým rokem pracuje se sociálně znevýhodněnými žáky v přípravné třídě asistentka pedagoga Adriana. V loňském roce nastoupila do její třídy i sedmiletá žákyně Maruška, ze sociálně velmi neutěšeného prostředí – asistentka Adriana popisovala podmínky v rodině Marušky ve zkratce takto:

„Oni bydlí v takovém holobytu, na chodbě tam nejsou ani okna, v zimě tam byly dané jen takové igelity... To jsou byty od města a tam žije více takových sociálně slabých rodin, tady se tomu říká „dům hrůzy“... Mě připadá, jako kdyby Maruška měla chronický kašel, ona pořád kašle, ale jestli to je z těch podmínek, jak tam žijou, to nevím... Rodina je to neúplná, tatínka nemá, maminka má sice přítele, ale ten je taky bez práce, jako ta máma. A denní režim je u nich dost problém. Třeba když jsme měli distanční výuku, tek jsem třeba přišla v deset nebo v jedenáct hodin k nim domů a oni teprve vstávali.“

Právě z komplikovaných domácích podmínek vycházel hlavní problém ve školním vzdělávání Marušky – její vysoké absence ve škole. Podle popisu Adriany Marušce chyběly základní návyky předškoláka a ve třídě se děti spíše stranila, po několika dnech školní docházky se ale vždy vše začalo lepší...často ale pak následovaly několikadenní nebo i několikátýdenní absence (kvůli chronickému kašli nebo i opakovanému výskytu vši), po kterých se Maruška znalostmi i chováním propadla zase zpět.

S podporou projektu Nové školy o.p.s. tak začala asistentka Adriana mimo vyučování docházet i za Maruškou domů, se dvěma jasnými cíli: 1. Vést maminku Marušky k podpoře školní docházky dcery a ke včasnému omlouvání absencí. 2. V době absencí vést Marušku i její maminku k plnění zadaných úkolů ze školy.

S pomocí asistentky se tak znatelně zlepšuje jak školní docházka dívky, tak i omlouvání absencí ze strany matky. Sama Adriana k tomu říká, že:

„Ze začátku, v září, říjnu, ona třeba chyběla čtrnáct dní, a vůbec nedali vědět. Takže jsem tam musela jít a mamince připomenout, že musí dceru omlouvat a musí si chodit pro domácí úkoly. Ale teď už se to naučila, Marušku omlouvá, někdy i ta maminka sama přijde ráno jí omluvit. V tom je viděl velký posun. A i při té distanční výuce bylo vidět, že se alespoň občas snažili, že asi dvakrát i přinesli nějaké vypracované materiály, třeba to nebylo hotové všechno, ale bylo vidět, že se snažili.“

Z pozice už relativně zkušené asistentky si Adriana také uvědomuje, že pomoc Marušce s vypracováním úkolů v domácím prostředí je nutná také s ohledem na nižší vzdělání maminky Marušky – ta, i kdyby své dceři chtěla s vypracováním úkolů pomoci, velmi pravděpodobně by nevěděla jak:

„Když nechodí do školy, chodím za ní každý týden, vždycky jí donesu ty domácí úkoly, uděláme spolu alespoň nějaké pracovní listy. Někdy s ní pak pracuji i doma, ale většinou není hotové všechno, oni se

vymlouvají, že jí třeba bylo špatně, tak že to neudělala, ale já si spíš myslím, že si s tím nevědí rady. Ona ta maminka má sama vychozenou jen zvláštní školu.“

I v této oblasti ale projekt Nové školy o.p.s. a práce asistentek cílí k posílení kompetencí rodičů sociálně znevýhodněných žáků – Adriana se tak snaží nejen úkoly s Maruškou udělat, ale i ukázat Maruščině mamince, jak by úkoly s dcerou mohla dělat ona sama:

„Já, když tam s těmi úkoly jdu, tak vysvětlím i té mamince, co by s těmi úkoly měla dělat, jak je plnit, a ona tam s námi při tom doučování třeba i je a Marušku chválí...“

Díky této podpoře pak – jak říká Adriana – „Nyní dívka funguje, jak má“. Bez pomoci asistentky by tomu tak ale určitě nebylo...

„Oni se přistěhovali z Brna a vůbec to tady neznali“: Podpora žákyně prvního stupně, navázání komunikace s rodinou a propojení s dalšími službami

Asistentka pedagoga Helena se profesně věnuje podpoře sociálně znevýhodněných romských žáků už bezmála šestnáct let, ve škole, ve které působí nyní, pracuje na částečný úvazek už pátým rokem, současně je ale na malý úvazek zaměstnána i v místním NZDM (nizkoprahovém zařízení pro děti a mládež).

Vedle podpory mnoha jiných dětí se Helena na jaře tohoto roku věnovala také práci s Ester, jedenáctiletou dívenkou z neúplně sociálně znevýhodněné romské rodiny, která se do jejich regionu přistěhovala v průběhu školního roku (v březnu). Ester nastoupila do 4. třídy základní školy v období tzv. tvrdého lockdownu (zahrnujícího i uzavření škol) a distanční výuky, na kterou se nepřipojovala. Maminka Ester si sice zpočátku občas vyzvedla vytištěná zadání práce ve škole, většinu z nich ale doma s Ester nesplnila. Dívka tak zůstávala téměř úplně bez kontaktu se školou a třídní učitelka evidovala hromadící se množství nesplněných úkolů.

V rámci projektu Nové školy o.p.s. asistentka Helena iniciovala (nad rámec svého běžného úvazku ve škole) intenzivnější komunikaci s maminkou Ester a zajistila Ester potřebné doučování. Počáteční podporu popisuje Helena takto:

„Nabídla jsem jí (pozn. mamince při telefonickém kontaktu) i možnost docházky do klubu (NZDM) a doučování, a ona říkala, že by to bylo super, že ona sama tomu nerozumí a neví, jak jí má pomoci, a že má ze školy spoustu nedodělaných úkolů. Tak jsem jí nabídla, že si pro ní dojdu, tak mi dala adresu, já jsem tam dojela, vyzvedla jsem si holčinu a vzala jsem si jí k sobě (pozn. do církevního zařízení provozující NZDM), my tam máme takové malé kanceláře, tak jsme udělaly úkoly, a já jí ukázala cestu, jak má jet domů.. a pak už za mnou chodila sama, zvládla cestu sama a měla radost, že se o ní někdo zajímá a že s ní někdo je, protože ona je sama jen s maminkou, která chodí do práce.“

Po dobu čtrnácti dnů pak jezdila Ester za paní asistentkou třikrát týdně a postupně spolu dodělaly všechno zameškané učivo.

Důvěru maminky Ester se Heleně povedlo získat také tím, že jí pomohla s orientací v různých jiných, mimoškolních, tématech, která v danou chvíli byla pro maminku Ester zásadní. V rozhovoru na toto téma Helena přímo zmiňuje, že:

„Oni se přistěhovali z Brna a vůbec to tady neznali. Tak jsem řekla té mamince i ty sociální věci, jako kde je potravinová banka, nebo kde hledat lékaře...“

V komunikaci s dívkou se také ukázalo, že Ester nemá potřebné programové vybavení pro distanční výuku, a proto že se nemůže k vyučování připojit. K řešení Helena využila možnost osobního kontaktu s Ester – jak sama popisuje:

„Ona vlastně byla ta výuka online. Ale Esterka neměla ty Teamsy, tak se nemohla připojit, ona měla jen telefon, a mě napadlo, že bych jí to tam nainstalovala. Tak jsem se s ní domluvila, ona druhý den přinesla telefon, já jsem jí to tam nainstalovala, a ještě jsme to i zkoušely spolu, jestli jí to fakt funguje, aby nebyl žádný problém s tou výukou...“

V závěru školního roku docházela Ester k asistentce Heleně dvakrát týdně na doučování přímo ve škole spolu s dalšími asi šesti spolužáky ze třídy. Asistentka s nimi opakovala a prohlubovala učivo. Když něčemu nerozuměli, snažila se jim to vysvětlit jednoduchým a pro ně srozumitelným způsobem. Vymýšlela také různé zábavné způsoby procvičování, aby děti neztratily pozornost a motivaci.

Souhrnem tak asistentka Helena pomohla Ester a její mamince zorientovat se v požadavcích školy i v nabídce sociálních služeb v okolí, získat přístup k online školní výuce a doučit se látku, kterou dívka po přestěhování a přechodu na novou školu zameškala. Podpora asistentky tak byla i v případě Ester klíčová pro to, aby nedošlo ke vzdělávacímu propadu dívky a k jejímu zaostávání za kolektivem vrstevníků.

„Díky Vám ho škola baví“: Podpora žáka při vypracování domácích úkolů

Pro asistentku Magdu představuje práce s dětmi doslova poslání – kromě toho, že pracuje jako asistentka pedagoga ve škole s velkým množstvím sociálně znevýhodněných žáků, už řadu let působí ve „volném“ čase také jako pěstounka a organizátorka letních táborů. Svým empatickým přístupem a charismatickým projevem si v uplynulém školním roce získala pro spolupráci také Pavla, sociálně znevýhodněného žáka třetí třídy.

U Pavla už v minulosti hrozilo opakování ročníku, v důsledku Pavlových velkých znalostních mezer se v úvahách učitelů objevovalo také podezření na snížení intelektových schopností a s tím potencionálně spojená možnost přestupu na základní školu praktickou. Pavel žije v domácnosti jen s maminkou, která má ale jen nízkou úroveň vzdělání, navíc v minulých letech tolerovala velké absence Pavla ve škole – prvním úkolem při komunikaci asistentky Magdy s maminkou Pavla bylo přesvědčit ji o nutnosti pravidelné školní docházky. Jak zmiňuje Magda samotná:

„V začátku bylo problematické přesvědčit rodinu ke spolupráci, což se mi nakonec povedlo, a maminka byla mé práci s Pavlem nakloněná, protože sama zmiňovala, že mu nedokáže s látkou pomoci. V tom jsme jí společně s paní učitelkou vysvětlili, že to je v pořádku, že to se může stát, ale právě proto je potřeba, aby chodil do školy, kde mu můžeme pomoci my. Velký problém byl také v nastavení pravidelnosti, což jsme také celkem překonali. Komunikace mezi námi probíhá všemi dostupnými kanály.“

Díky výrazné intervenci asistentky v rodině se snížily absence Pavla ve škole tak, že za druhé pololetí uplynulého školního roku měl pouze deset omluvených hodin, a to za návštěvu lékaře a za účast na sportovní soutěži. Na celoškolním shromáždění v závěru školního roku byl dokonce Pavel oceněn jako jeden ze tří žáků s nejmenšími absencemi v druhém pololetí.

Celkové podmínky pro vzdělávání u Pavla ještě zhoršilo zavedení distanční výuky (v důsledku uzavření škol ve školním roce 2020/21) – v této době se asistentka Magda, s podporou projektu Nové školy o.p.s., začala věnovat školní přípravě Pavla více intenzivně jak v jeho domácím prostředí, tak i online (a později i ve školním prostředí):

„Na počátku distanční výuky se zhoršoval v písmu, a dělal hodně chyb. A hodně času nám také zabralo opakování postupu při odesílání úkolů. Pavel si téměř vše obstarává doma samostatně, občas má pomoc od starší sestry, která už má ale svoji rodinu a nemá moc času mu pomáhat. Potřebuje pravidelné vedení, bez toho je ztracený a nevládá pak samostatně odesílat zadanou práci... V počátku distanční výuky jsem docházela k Pavlovi domů, po návratu do školy v listopadu jsme měli společné hodiny ráno před výukou. Od začátku ledna máme společnou komunikaci přes online hodiny a také telefonicky a také přes messenger, zprávami, voláním a i video-voláním. Máme pevné hodiny nastavené v kalendáři, ale krom toho jsme v individuálním kontaktu, vždy podle potřeby ze strany Pavla.“

S asistentkou se Pavel soustředil hlavně na procvičování z češtiny, matematiky a angličtiny, a pokroky byly velmi znatelné – žák, který ještě loni byl na hranici propadnutí a zvažovalo se u něj přeřazení do školy určené žákům s mentálním postižením, byl letos na konci školního roku například z angličtiny hodnocen známkou „velmi dobře“. Za ještě větší úspěch lze ale považovat proměnu celkového přístupu Pavla ke škole – jak uvádí Magda:

„U Pavla vidím posun především v získání zájmu o učení a o školu. Ve škole byl letos více komunikativní, dobře naladěný a bylo vidět, že se do školy těší, a posun byl více vidět i ve výuce. Měl potřebu doučování a komunikace i během jarních prázdnin. Později se pokroky se díky všem změnám a přechodům na distanční výuku a zpět sice zpomalily, ale na druhou stranu zvládl velice dobře technicky připojování do hodin a oproti běžné školní docházce neměl v distanční výuce žádnou absenci. A v hodinách je výrazně aktivnější oproti začátku školního roku. A zvládá být aktivní a hlásit se dál i v případě, že se mu předtím něco nepovedlo.“

Úspěch práce asistentky Magdy potvrzuje i dopis, který na konci školního roku Pavel přinesl. V dopisu, podepsaném jak Pavlovou maminkou, tak i Pavlem samotným, se mimo jiné píše:

„Tímto dopisem by jsme Vám rádi poděkovali za to, co děláte pro Pavla. Co se týče školy, chování i známek, se Pavel jen zlepšuje. Díky Vám ho škola baví. Rád se učí. Má Vás rád, váží si Vás a samozřejmě je rád za Vaše doučování. Já jsem samoživitelka a také bych Vám ráda poděkovala za čas, který trávíte s Pavlem. Je k Vám upřímný a má k Vám plnou důvěru...“

„Tatínkovi jsem vysvětlila, jak má s děvčaty plnit zadané školní úkoly“: Pedagogicko-sociální podpora dětí z rodin otce-samoživitele

Kateřina práci se znevýhodněnými dětmi zasvětila celý svůj profesní život – v minulosti pracovala třicet let ve speciálním školství, nyní jako působí jako asistentka pedagoga ve škole, která je sice formálně školou běžnou, navštěvuje jí ale vysoký počet sociálně znevýhodněných žáků. V minulém školním roce se Kateřina, na základě poptávky od učitelů, zaměřila více na práci s Monikou, sociálně znevýhodněnou romskou dívkou z druhého ročníku, jejíž komplikovanou rodinou situaci popisuje Kateřina takto:

„Monika má dvě mladší sestřičky, jedna chodí do první třídy a druhá do mateřské školky. Rodina byla kompletní, než matka podlehla drogové závislosti a prostituci. Jsou to už tři roky, co táta zůstal na výchovu sám, s dívkami žije na sídlišti v panelovém bytě 1+1. Matka dívky nenavštěvuje.“

Díky projektu Nové školy o.p.s. se asistentka Kateřina mohla více věnovat pomoci Monice přímo v rodině, což bylo, i podle jejích vlastních slov, potřeba hlavně s ohledem na zavedení distanční výuky:

„Rodinu jsem poprvé navštívila v listopadu, po konzultaci s třídní učitelkou. V době distanční výuky si nevyzvedávali úkoly. Komunikace s tatínkem po telefonické domluvě proběhla velmi kladně, ještě v ten den pro úkoly do školy došel a přinesl je dívkám domů. On se tatínek v rámci svých možností Monice věnuje, problém je ale v tom, že pokud táta učivu nerozumí, tak ho pak Monika taky neumí a ani úkoly pracovního sešitu nevypracuje. Tak jsem tatínkovi vysvětlila, jak má s děvčaty plnit zadané školní úkoly.“

Při návštěvách v rodině Kateřina pomáhala Monice i jejím sestrám se školní přípravou, zároveň vysvětlovala jejich tatínkovi, jak plnit domácí úkoly, a pomáhala zlepšit komunikaci mezi tatínkem a učitelem.

Jako neméně důležitá se ukázala i pomoc Kateřiny v sociální oblasti – v rámci projektového úvazku asistentka pomáhala v rodině i s věcmi, které se školní přípravou souvisí jen nepřímo, zároveň ale vytvářejí důležité zázemí pro to, aby se dívky mohly školním úkolům vůbec věnovat. Jak popisuje sama Kateřina:

„Na další návštěvu jsem šla, protože jsem musela odvést domů ze školy Moniku, která měla plnou hlavu vší. Při příchodu se tatínek hrozně rozčiloval, že má Monika zase vší, a vinil z toho školu. Začala jsem ho uklidňovat a navrhla jsem mu pomoc. Poslala jsem tatínka do lékárny pro šampon proti vším. Společně jsme všem třem dívkám umyli hlavy. Všechno prádlo, povlečení jsme sundali a nechali jsme to vyprat. Pořádně jsme společnými silami uklidili celý byt. Děvčata se také zapojila do práce a s úsměvem nám pomáhala. S tatínkem jsem se domluvila na další návštěvě, že budeme pokračovat v úklidu celého bytu. Tatínek byl velice rád, jak ten byt prokoukl a provoněl, nastavili jsme také jasná pravidla ohledně domácnosti, a on slíbil jejich plnění. Společně jsme poskládali veškeré prádlo do čistých skříněk. Ještě ten den jsem oslovila pár svých kamarádů, zda nemají k věnování nějaké věci, třeba oblečení, boty, hračky, ubrusy, záclony, povlečení, nádobí...“

V některých oblastech pomoci, kterou Kateřina rodině nabídla, šlo vlastně o úkony stojící někde na pomezí sociální práce a pedagogické podpory – Kateřina například několikrát šla s tatínkem a děvčaty nakupovat, aby jim ukázala, jak správně plánovat rodinný rozpočet a zabezpečit domácnost základními potravinami, čímž nepřímo (ale zato velmi prakticky) pomáhala s rozvojem finanční gramotnosti dívek (i jejich tatínka). V jiných oblastech pomoci, třeba při organizaci úklidu v domácnosti, šlo o činnost ryze sociální podpory, zároveň ale důležitou – v lokalitě totiž nepůsobí žádná organizace, která by rodině s podobnými činnostmi pomohla, a to, že rodině poskytla tuto pomoc asistentka ze školy, mělo prokazatelně pozitivní dopady do vzdělávání dívek i do komunikace mezi tatínkem děvčat a školou. Jak popisuje sama Kateřina:

„Když jsem přišla na další návštěvu, vše fungovalo velmi dobře. Děvčata vyprávěla, co všechno dostaly, oblečení bylo uklizené a hračky byly vystavěné. Došlo i ke zlepšení prospěchu dívek ve škole. Začaly plnit úkoly a tatínek začal víc spolupracovat se školou.“

Z práce Kateřiny, ale i mnoha dalších asistentů a asistentek podporujících podobné rodiny, je tak zřejmé, že podpora vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí a sociálně orientovaná podpora jejich rodin představují dvě jasně propojené oblasti, které nelze v praxi úplně oddělovat a ve kterých je potřeba zajistit synergií poskytované pomoci.

Více o projektu se dozvíte na webových stránkách: <http://novaskolaops.cz/acf-o-projektu>

„Projekt podpořil Výbor dobré vůle – Nadace Olgy Havlové v rámci programu Active Citizens Fund, jehož cílem je podpora občanské společnosti a zmocnění znevýhodněných skupin. Program je financován z Fondů EHP a Norska.“

„The project is being supported by the Committee of Good Will – the Olga Havel Foundation from the Active Citizens Fund. The programme promotes citizens' active participation in the public life and decision making and empowerment of vulnerable groups. The Active Citizens Fund is financed from EEA and Norway Grants.“

**Měníme společnost.
S odvahou.**